

Παράρτημα 1

Εθνικά πλαίσια σχετικά με τα ΛΟΑΤΚΙ+ δικαιώματα στις χώρες εταίρους

Γαλλία

Ομοφοβία και δικαιώματα στις ομόφυλες σχέσεις

Όταν γίνεται λόγος για ΛΟΑΤΚΙ+ ζητήματα, οι περισσότερες αντιδράσεις είναι ότι «η ομοφοβία έχει τελειώσει» από τότε που νομιμοποιήθηκε θεσμικά ο γάμος μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου το 2013. Ωστόσο, ο νόμος για τον γάμο μεταξύ ομοφυλόφιλων ατόμων έδειξε σε επίπεδο αναφοράς ότι η ομοφοβία εξακολουθούσε να έχει έντονη παρουσία στη Γαλλία, καθώς οι ομοφοβικές επιθέσεις αυξήθηκαν κατά 78% την ίδια χρονιά, με αποτέλεσμα κάθε δύο ημέρες να γίνεται καταγραφή τουλάχιστον μίας σωματικής επίθεσης³⁴. Αν και το ποσοστό των επιθέσεων μειώθηκε τα επόμενα χρόνια, από το 2018 σημειώθηκε εκ νέου αύξηση.

Σε ό,τι αφορά τη γονεϊκότητα, ο νόμος προβλέπει την τεκνοθεσία για τα ομόφυλα ζευγάρια, η οποία δεν αποτελεί προϋπόθεση για τα ετεροφυλόφιλα ζευγάρια που χρησιμοποιούν δότες γαμετών. Η κάλυψη του κόστους για την εξωσωματική γονιμοποίηση επεκτάθηκε στις λεσβίες και τις άγαμες γυναίκες το 2021, αναφέροντας όμως ρητά μόνο τις «γυναίκες», αποκλείοντας έτσι πολλά τρανς και ίντερσεξ άτομα³⁵.

Δικαιώματα τρανς και ίντερσεξ ατόμων

Τα τρανς άτομα υπόκεινται σε πολιτικές που εισάγουν έντονες διακρίσεις. Πριν από το 2018, έπρεπε να υποβληθούν σε αναγκαστική στείρωση προτού διεκδικήσουν το δικαίωμα της μετάβασης φύλου (π.χ. πρόσβαση σε ορμόνες, για να αλλάξουν την αστική τους κατάσταση μεταξύ άλλων). Τα προβλήματα των τρανς συνεχίζουν να παραβλέπονται από τις περισσότερες πολιτικές. Για παράδειγμα, τα τρανς άτομα εξακολουθούν να αποκλείονται από τη γονεϊκότητα. Όταν υπάρχουν πολιτικές για την προστασία τους, διαψεύδονται στην πράξη. Ενδεικτικά, η οργάνωση XY Media ανέφερε ότι ορισμένοι δήμοι αρνούνται συστηματικά την αλλαγή της αστικής κατάστασης των τρανς ατόμων εάν δεν προσκομίσουν γνωμάτευση από ψυχίατρο, απαίτηση η οποία όμως δεν είναι νόμιμη.

Τα δικαιώματα των ίντερσεξ ατόμων παραμένουν ένα μείζον ζήτημα. Αν και οι θεραπείες μεταστροφής απαγορεύτηκαν με νόμο του 2021, οι πιο πρόσφατοι νόμοι απέτυχαν να απαγορεύσουν τον ακρωτηριασμό των γεννητικών οργάνων των ίντερσεξ ατόμων. Απαγορεύονται μόνο οι χειρουργικές επεμβάσεις γεννητικών οργάνων, αλλά όχι οι ορμονοθεραπείες και οι γοναδεκτομές³⁶.

³⁴ SOS Homophobie, Annual report, May 2014.

³⁵ ILGA-Europe, Annual Review 2021, February 2022.

³⁶ ILGA-Europe, Annual Review 2021, February 2022.

Ελλάδα

Ομοφοβία και δικαιώματα στις ομόφυλες σχέσεις

Το νομικό πλαίσιο στην Ελλάδα έχει θεσπίσει νόμους σχετικά με την ισότητα και τη μη διάκριση λόγω χαρακτηριστικών φύλου, σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου (π.χ. στην απασχόληση, στα αγαθά και τις υπηρεσίες, στο δίκαιο, στην αιμοδοσία κλπ.). Ωστόσο, δεν υπάρχει ισότητα στους τομείς της εκπαίδευσης και της υγείας. Επιπλέον, οι περισσότεροι οικογενειακοί νόμοι αποκλείουν τα ΛΟΑΤΚΙ+ άτομα. Για παράδειγμα, τα ομόφυλα ζευγάρια δεν έχουν δικαίωμα στον γάμο, παρά μόνο στη σύναψη συμφώνου συμβίωσης χωρίς δικαίωμα τεκνοθεσίας.

Η ομοφοβία/τρανσφοβία εξακολουθεί να υπάρχει, παρόλο που οι νόμοι υποτίθεται ότι προστατεύουν τα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ+. Οι διακρίσεις, η ομοφοβική και τρανσφοβική παρενόχληση, οι επιθέσεις, οι δηλώσεις και οι απειλές δεν έχουν τέλος³⁷.

Δικαιώματα τρανς και ίντερσεξ ατόμων

Η Ελλάδα δεν αναγνωρίζει τα μη δυϊκά (non-binary) άτομα ή την αυτοδιάθεση γενικότερα, ενώ τα ίντερσεξ άτομα αποκλείονται από πολλά τμήματα του νομοθετικού συστήματος. Για παράδειγμα, δεν υπάρχει απαγόρευση της ιατρικής παρέμβασης.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι κρατικές υπηρεσίες δεν εφαρμόζουν το θεσμοθετημένο νομικό πλαίσιο. Για παράδειγμα, τον Ιανουάριο του 2021, το Ειρηνοδικείο Αθηνών απέρριψε το αίτημα ενός τρανς άνδρα να αλλάξει το επώνυμό του. Η αίτηση του τρανς άνδρα να αλλάξει το μικρό του όνομα και τον δείκτη φύλου του εγκρίθηκε, αλλά απορρίφθηκε η προσαρμογή του επωνύμου στο γένος της ταυτότητας φύλου του. Ετσι, όμως τα έγγραφα ταυτότητας θα δείχνουν το μικρό όνομα στο αρσενικό γένος και το επώνυμό του στο θηλυκό, παραβιάζοντας το δικαίωμά του στην ιδιωτική ζωή³⁸.

Τέλος, στην Ελλάδα εξακολουθούν να πραγματοποιούνται θεραπείες μεταστροφής τρανς και ίντερσεξ ατόμων.

Ιταλία

Ομοφοβία και δικαιώματα στις ομόφυλες σχέσεις

Στην Ιταλία, το νομικό πλαίσιο σχετικά με την ισότητα και τη μη διάκριση καλύπτει ρητά μόνο τον τομέα της εργασίας και της αιμοδοσίας. Σε εθνικό επίπεδο, δεν υπάρχει άλλος νόμος που να αντιπαραβάλλει ρητά τις διακρίσεις λόγω Σεξουαλικού Προσανατολισμού και Ταυτότητας Φύλου (SOGI) σε άλλους τομείς. Ωστόσο, επτά (7) περιφέρειες διαθέτουν ειδικό νόμο και το άρθρο 3 του Συντάγματος της Ιταλικής Δημοκρατίας θεσπίζει την αρχή της τυπικής και ουσιαστικής ισότητας: αν και ο σεξουαλικός προσανατολισμός δεν αναφέρεται ρητά, η έννοια των «προσωπικών περιστάσεων», όπως διατυπώνεται στον νόμο, έχει τύχει ιδιαίτερα εκτεταμένης ερμηνείας από τη νομολογία.

Η Ιταλία έχει θεσπίσει νόμο για την καταχωρισμένη συμβίωση, αλλά δεν υπάρχει ισότητα στον γάμο και δεν επιτρέπεται αυτομάτως η τεκνοθεσία από ομόφυλα ζευγάρια.

³⁷ ILGA-Europe, Annual Review 2021, February 2022.

³⁸ ILGA-Europe, Annual Review 2021, February 2022.

Η Ιταλία δεν διαθέτει νόμο για τα εγκλήματα μίσους που να καλύπτει ρητά όλα τα εγκλήματα που υποκινούνται από προκαταλήψεις με βάση τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την ταυτότητα φύλου, την έκφραση φύλου και τα χαρακτηριστικά φύλου.

Δικαιώματα τρανς και ίντερσεξ ατόμων

Όσον αφορά τη νομική αναγνώριση του φύλου, υπάρχουν νομικά και διοικητικά μέτρα, μεταξύ άλλων και για τα ανήλικα άτομα. Από την άλλη πλευρά, δεν απαγορεύονται οι ιατρικές επεμβάσεις σε ανήλικα ίντερσεξ άτομα.

Δεν υπάρχουν περιορισμοί σε επίπεδο ελευθερίας έκφρασης, ενώ υπάρχει επαρκής προστασία για τις δημόσιες εκδηλώσεις και τους/τις υποστηρικτές/-κτριες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Τέλος, υπάρχουν νόμοι που εξασφαλίζουν άσυλο σε άτομα που ζητούν προστασία λόγω του σεξουαλικού προσανατολισμού και της ταυτότητας φύλου τους³⁹.

Πορτογαλία

Ομοφοβία και δικαιώματα στις ομόφυλες σχέσεις

Μετά την αποποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας το 1982, η Πορτογαλία έχει υιοθετήσει μια σειρά νόμων για την καταπολέμηση των διακρίσεων. Είναι μία από τις λίγες χώρες στον κόσμο, το Σύνταγμα της οποίας προβλέπει την απαγόρευση των διακρίσεων λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού. Ο γάμος μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου αναγνωρίστηκε νομικά το 2010. Το δικαίωμα στην τεκνοθεσία για τα ομόφυλα ζευγάρια κατοχυρώθηκε το 2016. Οι σχέσεις μεταξύ ατόμων του ίδιου φύλου φαίνεται να γίνονται όλο και περισσότερο αποδεκτές από τον κόσμο, καθώς το 2019 το 74% του πορτογαλικού πληθυσμού τάχθηκε υπέρ των γάμων μεταξύ ομόφυλων ζευγαριών⁴⁰.

Οι πιο πρόσφατες συζητήσεις έχουν επικεντρωθεί στην αιμοδοσία. Η περίοδος αναβολής για τους άνδρες που έχουν σεξουαλικές επαφές με άνδρες και θέλουν να δώσουν αίμα καταργήθηκε το 2021. Οι ΛΟΑΤΚΙ+ διακρίσεις στο πλαίσιο της αιμοδοσίας καταπολεμήθηκαν περαιτέρω νομοθετικά καθ' όλη τη διάρκεια του 2021.

Δικαιώματα τρανς και ίντερσεξ ατόμων

Το 2011 εγκρίθηκε νόμος για την ταυτότητα φύλου με σκοπό την απλούστευση της διαδικασίας αλλαγής φύλου και ονόματος για τα τρανς άτομα. Αναφορικά με την αναγνώριση φύλου, ένας νόμος του 2018 εισήγαγε το δικαίωμα στον αυτοπροσδιορισμό της ταυτότητας φύλου και της έκφρασης φύλου και στην προστασία των σεξουαλικών χαρακτηριστικών κάθε ατόμου.

Ωστόσο, η αποτελεσματική προστασία των τρανς και ίντερσεξ παιδιών και νέων εξακολουθεί να αποτελεί ένα νομικό κενό. Οι οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών ασκούν πιέσεις στο Κοινοβούλιο προκειμένου να αναλάβει δράση για το θέμα αυτό⁴¹.

³⁹ ILGA-Europe, Annual Review 2021, February 2022.

⁴⁰ Eurobarometer opinion survey, 2019.

⁴¹ ILGA-Europe, Annual Review 2021, February 2022.

Ρουμανία

Ομοφοβία και δικαιώματα στις ομόφυλες σχέσεις

Το 2021 συμπληρώνονται 20 χρόνια από την αποποινικοποίηση της ομοφυλοφιλίας στη Ρουμανία. Εκτοτε, η χώρα έχει θεσπίσει αρκετούς νόμους κατά των διακρίσεων και έχει τιμωρήσει τα ομοφοβικά εγκλήματα μίσους. Οι ΛΟΑΤ κοινότητες έχουν γίνει περισσότερο ορατές τα τελευταία χρόνια. Ωστόσο, η πλειονότητα του πληθυσμού παραμένει εχθρική απέναντι στα δικαιώματα των ΛΟΑΤΚΙ+ και όπως φαίνεται, η χώρα κάνει ελάχιστα βήματα για να αναλάβει σχετική δράση.

Το 2022, η Γερουσία της Ρουμανίας ψήφισε νομοσχέδιο που απαγορεύει την «ομοφυλοφιλική προπαγάνδα» στα σχολεία και νομοσχέδιο που απαγορεύει τη συζήτηση για την ομοφυλοφιλία και την ταυτότητα φύλου σε δημόσιους χώρους.

Αν και η αναγνώριση των ομόφυλων ζευγαριών αποτελεί μείζον θέμα, η Ρουμανία ενεργεί κατά παράβαση του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Καθώς η χώρα συνεχίζει να αγνοεί το ευρωπαϊκό δίκαιο, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε διαδικασία προπαραβάσεων κατά της Ρουμανίας το 2020. Αρκετές αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων εκτιμούν ότι οι ρουμανικές αρχές αδυνατούν να προσφέρουν επαρκή προστασία και να διερευνήσουν αποτελεσματικά τα ομοφοβικά και τρανσφοβικά εγκλήματα μίσους.

Ως εκ τούτου, η Ρουμανία κατατάχθηκε το 2022 στην 26η θέση από τις 27 χώρες της ΕΕ όσον αφορά την προστασία των δικαιωμάτων των ΛΟΑΤΚΙ+ - πίσω από όλες τις χώρες της ΕΕ εκτός από την Πολωνία.

Δικαιώματα τρανς και ίντερσεξ ατόμων

Η Ρουμανία δεν διαθέτει νομικό πλαίσιο για τη νομική αναγνώριση του φύλου. Οι παραβιάσεις του δικαιώματος στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή είναι σύνηθες φαινόμενο⁴⁶.

Η πρόσβαση σε θεραπείες ορμονικής υποκατάστασης (HRT) παραμένει περιορισμένη και επισφαλής, με τα φαρμακεία να παρέχουν μόνο έναν περιορισμένο αριθμό επιλογών για θεραπεία με τεστοστερόνη και οιστρογόνα. Από το 2021, ο νόμος ποινικοποιεί την κατοχή, την εμπορία και την αγορά τεστοστερόνης. Η τρανς κοινότητα στη Ρουμανία στηρίζεται σε ιστότοπους για να παραγγείλει ορμόνες από το εξωτερικό, λόγω της έλλειψης προσιτών και οικονομικών προμηθειών.

⁴² Βλ. για παράδειγμα, την υπόθεση Coman και Άλλοι κατά Ρουμανίας (2018).

⁴³ Βλ. για παράδειγμα, την απόφαση στην υπόθεση M.C και A.C κατά Ρουμανίας (2016), αλλά και στην υπόθεση ACCEPT Association και Άλλοι κατά Ρουμανίας (2021).

⁴⁴ Rainbow Europe, Country Ranking, May 2022.

⁴⁵ Άρθρο 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής.

⁴⁶ Βλ. για παράδειγμα, την υπόθεση X και Y κατά Ρουμανίας ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

⁴⁷ ILGA-Europe, Annual Review 2021, February 2022.